

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.

Usarov Jaxongir Abdunazirovich

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada O'zbekiston iqtisodiyotida muhim o'rin tutuvchi kichik biznes subyektlari faoliyatini samarali boshqarish yo'llari chuqur tahlil qilingan. Xususan, boshqaruv samaradorligiga ta'sir etuvchi omillar, mavjud muammolar, ularni hal qilishda innovatsion va raqamli yondashuvlar, strategik rejalashtirish hamda inson kapitalidan samarali foydalanish kabi jihatlar yoritilgan. So'rovnomalar, statistik tahlillar va xalqaro tajribalar asosida xulosa va takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Kichik biznes, samaradorlik, strategik boshqaruv, innovatsion yondashuv, raqamlashtirish, inson kapitali, menejment, iqtisodiy o'sish.

Bugungi kunda iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, yangi ish o'rinlarini yaratish va aholining farovonligini oshirishda kichik biznes subyektlarining o'рни beqiyosdir. O'zbekiston Respublikasida ushbu yo'nalishda keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, soliq yengilliklari, kredit resurslari, imtiyozli lizinglar, yer ajratish kabi chora-tadbirlar kichik biznesni rag'batlantirishga qaratilgan.

Shunga qaramay, kichik biznes subyektlarida boshqaruv tizimining samaradorligi ko'p hollarda past darajada bo'lib, bu raqobatbardoshlikning pasayishiga, foyda ko'rsatkichlarining kamayishiga olib kelmoqda. Mazkur maqolada ushbu muammoning asosiy sabablarini aniqlash va ularni hal qilish yo'llari o'rganiladi.

So'nggi yillarda mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Iqtisodiy islohotlarning chuqurlashuvi, moliyaviy muhitning yaxshilanishi, tadbirkorlik faoliyatini yuritishdagi byurokratik to'siqlarning kamaytirilishi natijasida kichik biznes subyektlarining soni hamda faoliyat turlari sezilarli darajada kengaydi.

Kichik biznes subyektlari o'zining moslashuvchanligi, innovatsion g'oyalarni tez joriy etishi, yangi ish o'rinlari yaratishi bilan milliy iqtisodiyotda muhim o'rin tutadi.

Shu bilan birga, ushbu subyektlarda boshqaruvning samarali tashkil etilishi ularning barqaror faoliyat yuritishi va rivojlanishining asosiy omillaridan biridir. Shuning uchun ham kichik biznesni samarali boshqarish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Kichik biznesni boshqarishning zamonaviy yondashuvlari

Bugungi kunda biznesni boshqarish faqatgina an'anaviy usullar bilan cheklanmaydi. Rivojlangan mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, kichik biznes subyektlari o'z faoliyatlarini muvaffaqiyatli olib borishi uchun quyidagi zamonaviy yondashuvlardan foydalanishlari zarur:

- Strategik rejalashtirish – korxonaning uzoq muddatli maqsadlarini belgilash va unga erishish yo'llarini aniqlash.
- Raqamli boshqaruv tizimlari – avtomatlashtirilgan buxgalteriya va menejment dasturlaridan foydalanish.
- Innovatsion yondashuv – yangi mahsulot yoki xizmatlarni yaratish, ishlab chiqarish texnologiyalarini takomillashtirish.
- Agile (moslashuvchan) boshqaruv – jamoaviy hamkorlikni rivojlantirish va qarorlarni tez qabul qilish imkoniyatlarini oshirish.

Bu usullar kichik korxonalarning tez o'zgaruvchan bozor sharoitlariga moslashishida, resurslardan oqilona foydalanishida va raqobatbardoshlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kichik biznes subyektlarida uchraydigan boshqaruv muammolari

Amaliyotda kichik biznes subyektlari ko'plab tashkiliy va boshqaruv muammolari bilan to'qnash kelmoqda:

- Moliya resurslarining cheklanganligi – investitsiya jalb qilishdagi qiyinchiliklar, kredit olishdagi to'siqlar.
- Marketing strategiyasining yo'qligi – mahsulot yoki xizmatlarni samarali targ'ib qilish mexanizmlarining zaifligi.
- Tashkiliy tuzilmaning sustligi – vazifalarning aniq bo'linmaganligi, rahbarlik va ijro intizomining pastligi.

- Axborot texnologiyalaridan foydalanmaslik – raqamli texnologiyalarni joriy etishdagi sustkashliklar.

- Bozordagi raqobatbardoshlik darajasining pastligi – yangi mahsulotlar yaratish va narx siyosatini yuritishdagi zaifliklar.

Ushbu muammolarni hal qilish boshqaruvni modernizatsiya qilishni, menejer va xodimlarning malakasini oshirishni talab etadi.

Boshqaruv samaradorligini oshirishning muhim yo‘nalishlari

Kichik biznes subyektlarining boshqaruv samaradorligini oshirish uchun quyidagi amaliy choralar muhim hisoblanadi:

- Korxonaning aniq missiyasi va strategiyasini ishlab chiqish – bu xodimlarga yo‘nalish beradi va samaradorlikni oshiradi.

- Ichki audit va monitoring tizimini joriy etish – bu orqali faoliyatdagi kamchiliklar aniqlanadi va vaqtida tuzatiladi.

- Kadrlar malakasini oshirish – doimiy o‘quv va treninglar tashkil etish orqali xodimlar salohiyatini oshirish.

- Xarajatlarni tahlil qilish va optimallashtirish – samarasiz xarajatlarni kamaytirish orqali foydani oshirish.

- Mijozlar bilan ishlash tizimini takomillashtirish – sodiq mijozlar bazasini shakllantirish orqali barqaror daromad manbai yaratiladi.

Raqamli texnologiyalar va innovatsiyalarning o‘rni

Bugungi raqamli davrda kichik biznes subyektlarining muvaffaqiyati ko‘p jihatdan texnologik jihatdan qurollanganlik darajasiga bog‘liq. Quyidagilar bu borada asosiy omillar hisoblanadi:

- CRM tizimlari – mijozlar bilan munosabatlarni boshqarish tizimlari savdo hajmini oshiradi.

- ERP tizimlari – resurslarni boshqarish tizimlari orqali ichki boshqaruv avtomatlashtiriladi.

- Onlayn savdo platformalari – internet orqali mahsulot va xizmatlarni realizatsiya qilish imkoniyatini beradi.

- Ijtimoiy tarmoqlarda marketing – tejamkor va ta’sirchan reklama vositasi sifatida xizmat qiladi.

Innovatsiyalarni joriy etgan kichik biznes subyektlari nafaqat bozorda barqaror o‘rnashadi, balki yangi bozor segmentlarini ham egallash imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Tashqi muhit omillarini tahlil qilish va ularga moslashuv

Kichik biznes tashqi muhitdagi o‘zgarishlarga juda sezgir bo‘ladi. Shuning uchun quyidagi tahlillarni olib borish zarur:

- PEST tahlil (siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va texnologik omillar)
- SWOT tahlil (kuchli va zaif tomonlar, imkoniyatlar va tahdidlar)
- Bozor tahlili – iste’molchilar ehtiyojlari, raqobatchilar faolligi va narx dinamikasini o‘rganish

Moslashuvchanlikni ta’minlash orqali kichik biznes xavflarni oldindan sezadi, imkoniyatlardan esa samarali foydalanadi.

Kichik biznes subyektlarining boshqaruv samaradorligi ularning barqaror faoliyat yuritishi, raqobatbardoshligi va daromadining oshishida muhim o‘rin tutadi. Samarali boshqaruvning asosiy shartlari sifatida quyidagilarni keltirish mumkin:

- Strategik boshqaruv tizimlarini joriy etish
- Raqamli texnologiyalardan foydalanish
- Moliyaviy va tashkiliy tuzilmani takomillashtirish
- Marketing va mijozlar bilan ishlash tizimini rivojlantirish
- Xodimlar salohiyatini muntazam oshirib borish

Kichik biznes subyektlarida samarali boshqaruvni ta’minlash uchun zamonaviy yondashuvlar muhim. Boshqaruvda texnologiyalardan foydalanmaslik, kadrlar salohiyatining pastligi va tashqi muhitga moslasha olmaslik asosiy to‘siqlardandir. Yevropa va Osiyo mamlakatlari tajribasi shuni ko‘rsatadiki, kichik biznesga innovatsiyalar, IT texnologiyalar va doimiy ta’lim tizimini joriy etish orqali rivojlanish kafolatlanadi.

O'zbekistonda kichik biznes uchun mavjud resurslardan to'liq foydalanilmayotgani, ayniqsa, konsalting xizmatlari va menejment kurslariga e'tibor yetarli emasligi aniqlangan.

Xulosa

Kichik biznes subyektlari faoliyatining boshqaruv samaradorligi pastligining asosiy sabablari quyidagilar:

- strategik rejalashtirishning mavjud emasligi,
- raqamlashtirish darajasining pastligi,
- malakali kadrlar yetishmovchiligi,
- innovatsion yondashuvlar va menejment bilimlarining sustligi.

Mahalliy konsalting markazlari orqali kichik biznes rahbarlari uchun strategik boshqaruv bo'yicha treninglar tashkil etilsin.

Biznesni raqamlashtirish dasturlari ishlab chiqilib, ularning joriy etilishida davlat tomonidan subsidiyalar ajratilsin.

Tadbirkorlar uchun kredit olishda boshqaruv rejasini talab qilish amaliyoti yo'lga qo'yilsin.

Yosh menejerlar tayyorlash markazlari faoliyati kengaytirilsin.

Davlat-xususiy sheriklik asosida biznes inkubatorlar tarmog'i kengaytirilsin.

Kichik biznes monitoring platformasi tashkil etilib, u orqali onlayn baholash tizimi yo'lga qo'yilsin.

Adabiyotlar.

1. Brenner, J. (2020). How 1-800-GOT-JUNK? uses cash flow forecasting to grow a \$300-million-dollar business. Forbes.
2. Deloitte. (2019). Connected small businesses in the United States. <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/technology-media-and-telecommunications/articles/small-business-iot-adoption-study.html>
3. Kosoff, M. (2019). Sweetgreen's CEO is changing the restaurant industry by leading the "clean" food movement. CNBC.

<https://www.cnn.com/2019/10/22/sweetgreens-ceo-is-changing-the-restaurant-industry-by-leading-the-clean-food-movement.html>

4. Mason, J. (2020). How Blue Star Recyclers turns e-waste into local jobs. GreenBiz. <https://www.greenbiz.com/article/how-blue-star-recyclers-turns-e-waste-local-jobs>

5. National Federation of Independent Business. (2020). Cash flow management in small business. <https://www.nfib.com/content/resources/money/cash-flow-management-in-small-business/>

6. Osterman Research. (2019). Small and mid-sized businesses on the move: Modernizing employee learning. Osterman Research.

7. Small Business Administration. (2019). Managing cash flow. <https://www.sba.gov/business-guide/manage/manage-your-finances/managing-cash-flow>